

G.SHAMURATOVA "ÓZ UYAM"

Jamalova Flora

Ájiniyaz atındaǵı NMPI, Qaraqalpaq tili ham ádebiyatı tálim baǵdarı

3-kurs talabası

Ilmiy basshı: filologiya ilimleriniń kandidatu, docent

M. D. Bekbergenova

Annotaciya: Maqolada G.Shamuratovanning asarining ideya-tematik xususiyatları, talqın qilingan.

Kalit so'zlar: asar, , ideya, mazmun.

Jazıwshı Gúlistan Shamuratovanın "Mexrigiya sırlaslarım" toplımına bir qansha shıǵarmalar kiritilgen. Olardan "Óz uyam", "Qara jerdi qayra-qayra baspaǵansoń", "Juldızı jańǵan kelinshek", "Ómirge qushtarlıq", "Er qádiri", "Jol dápterinen" h.t.b shıǵarmaları kiritilgen. Shıǵarmalarında qaraqalpaq qızları haqqında, ómirde kórgen, keshirgenlerin, keń peyillik, miynet súygishliktiń gúwası bolǵan.

"Ósken uyam" shıǵarmasında avtor ósken uyası, turmistaǵı basqa da kórgen, keshirgenlerin, balalaqıq waqıyaların sáwlelendirgen. Oqıp otırıp kózińnen jas shıǵadı. Bul shıǵarma Ámet Shamuratov úlken qızı Gúlistan Shamuratovanın tilinen bayan etiledi. "Adam ómirinde birde quwanışlı, birde qayǵılı kúnlerdi umıta almaydı eken. Bizin shańaraǵımız ushın 1953-jılı ákemizden ayrılǵan azalı jıl boldı. Esimizdi bilgeli ákem táwirirek qosıq jazsa dárriw yadlap alıp, saxnaǵa shıǵıp, xalıq aldında aytıwǵa asıǵatın anam paxır, ákemizdin qazasınan keyin, joqlaw úyrenip, jılaǵanda etegi jasqa tolıo joqlaǵanların talay kórgenmen." [1.3]

Haqıyqatında da aydin on besi jarıq, on besi qarańǵı degendey, ómirde de qıyınshılıqlarǵa ushıraymız. Biz olardı jeńip ótiwimiz kerek. Gúlistan Shamuratova óz ákesi Ámet Shamuratov qaytı bolıwı, hámmesine qattı batqan. Dúnyada ata-anadan ayrılıw, júrekti jılatadı. Ósip baratırǵanda ata-ana mehrine toyǵımız keledi. Sonda Ámet aǵa Shamuratov penen birge isles bolǵan, qádiranlar, P.Seytov, N.Japaqov, R.Babanazarov, M.Nurmuhammedov, R.Qosbergenov h.t.b. qaraqalpaq xalqı ushın júdá awır bolǵanın, qabırǵamızı qayıstırdı deytuǵın bolǵan. Báribir ótken ómir tariyx boladı. Sóytip bir kúnleri, apasınıń qoynında jatırǵanda, aǵań keldi, deo oyatqan. Ol kempir apasınıń úyinde ósedi.

Sebebi, óziniń qızında bolıp qalǵan. Soń, ákesi qalaǵa áketajaq boladı, úyindegiler yaq dep razı bolmaydı. Sonda da, ákesi áketedi. Qalada oqıp bilim alıwın, kóz aldında ósiwin qáleytuǵın edi. Óz perzentiniń jiraqta bolǵanın qálemegen. Bir kúni, 8-mart bayramı. Sol kúni ákesi awırıp atırsa da qızlarına jıllı júz benen kúlimsirep, kishken balası menen qızların qutlıqlaydı. Tilekler aytıladı. Sawǵalar beriledi.

Oyinlarga tusedi, oynaydi. Olar bes qiz, bir bala bolgan. Anasi ishinde bir qizda bolgan. Akesi sharshao, ornina baradi. Son, qizi ayaqlarin uwqalap otirgan. Akesi sonda: Gulistanni awilda qalغانin qalemeytuginin, qalada oqip uyreniwin qaleyтуgin aytqan. Basindi tomen qarap jurmewin, tik koterip juriwin aytatuwin bolgan. Gulistanni awilda qalip ketiwi, olarga bermegenin aytadi. Sol jerde jumislar menen bolgan waqitlarinda, apasi menen kishesine bawir basip, anasi menen akesine kelmey qalغانin, sonda kempir apasi bizler bette bolip tursin degen. Negizinde, bermekshi bolmagan. Sebebi, ol jerde, nasha paydalanadi, qiz bala osip-oniwinde, ol jer naqulay ekenligin uqtirgan.

Agasi, anasina, endi meni qizlari suliw bolip kiyinsin, hesh kimnen kem bolmasin degen. Ukeleri menen teatrlarga jiberetuwin bolgan. Aqsha berip jiberitinde bolgan. Gulistan aqsha jynap, awilga barsam, anaw-minaw zatlar aparaman dep oylaytuwin bolgan. Ata-anasi 400 swmday aqsha korip qoyip, bizler kop aqsha bermegen edik, urladiba dep baqirgan. Bul adetti endi uliwma islemewin aytqan. Negizinde, aqsha urlamagan edi.

Son bir kunleri, Ibrayim Yusupovtin uyine kelgenin aytadi. Ol "Watan" qosigin jazip oqip bergin. Ibrayim aga menen qonsimiz Biybizadani kewli bar ekenligi aytilgan. Biybizadani suliwligi sonshelli, suliwligi apsan bolgan. Ekewin, Gulistanni anasi Ayimxab ushirastratin bolgan. Sonday qiziqli waqiyalar otken. Agasi bir kuni hammaesin ertip, teatrga aparadi. Teatrda "Qozu korpesh Bayan suliw" spektaklinde Bayan rolinde Yaqit apa Allamuratova oynagan. Yaqit apani ay-kuni jaqsilanip qalغان. Sonda teatrga kelgen korermenler, warsaqi sozlerdi aytip otirgan.

"- Bayan suliwdi ishi shigip ketipti, allasi yar bolip saxnada tuwip qalmasa dey ber.

- Tuwip qalsa sen kindik sheshe bolarsan. Waxa-xa.

- Bayanni suliw-suliw eken da, qarnin kotere almay jurgeni ayip-goy. Haw, anaw Qozu paxir Bayan dep ole bergenshe ishine qaramay ma eken." [1.17]

Piessa tarqagannan, uyge qaytqannan keyin, akisini bularga qatti gazeplengen. Durisi sonday madeniyatsiz adamalarga qatti ashiri keledi. Keyin Gulistan apani atini qoyilwi haqqinda aytilgan. Amet Shamuratov Tashkenttegi "Guliston" restoraninda, "iris aldi qiz" qiz dep aytip, qizini atin Gulistan qoyatuwinin aytqan. Solay etip Gulistan qoyilgan. Tolstov ham Jdankalardi shani menen de ayrilmas dos bolgan. Soytip, kunler ote beredi. Agasi awirlasadi. Sol waqitta apasini da ay-kuni jaqinlap jurgen. Tashkentte emleniwge ketedi. Son, awhali jaqsu ekenligi aytiladi. Apasi bosanadi.

Agasi, telegrammadan, qizini atin Ayimgul qoyiwini aytqan. Tort kunnin son anasi emlewξανadan shigip uyine kelip, Tashkentke bilet aladi. Juzek aga Orimbaev benen hayali Ziynep uyine kelip ensesi tusip otiradi. Telefonnan soylesip, turi ozgerip, apaga unsiz qaraydi. Ayimxan apa ne bolganin sorasa da, hesh narse bolgan joq, jaqsu

dese de isenbeydi. Tashkentke ketedi. Ámet Shamuratov qasında on altı kún boladı. Soń Á. SHamuratov dúnyadan kóz jumǵan. Bul qattı awır batadı. Ámet Shamuratov júdá jaqsı insan bolǵan. Keyin Ayımxan apaǵa hár kim hár túrli aqıllar aytadı. Birewleri jaqsı aqıl aytsa, birewleri kerisinshe.

"Dúnyaǵa kelgen hár bir insannıń atı joǵalmay, keleshekte tilge alınıp atırsa, ómirde biypayan jasamaǵanı. "Adam urpaǵı menen mın jasaydı" - degeni usı-dá." [1.26]

Juwmaqlap aytqanımızda, shıǵarma júdá tereń mazmunǵa iye. Hár bir qatarında balalıq shaǵın, sol dáwir waqıyaların, qızıqlı, baxıtlı máwritleridi kórsetedi. Sonıń menen qayǵılı kúnlerdi súwretlegen. Adam ólgen menen de atı heshqashan ólmeydi. Mine,.bizler búgingi áwladlarda heshqashan umıtpaymız.

Ádebiyatlar:

1. G.Shamuratova "Mexrigiya sırlaslarım" Nókis "Qarqalpaqstan" baspası 2001 jıl
2. G.Shamuratova "Kewil tuyǵıları" Nókis " Qarqalpaqstan" baspası 2004 jıl